

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Лізогубова Н.С.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

На нинішньому етапі розвитку цивілізації прискореними темпами почали розвиватися нові тенденції і технології у сфері управління. Тому з усією очевидністю постає проблема радикальної перебудови відносин між виробництвом і навколишнім середовищем. Безумовно, раціональні й локальні природоохоронні заходи мають суттєве значення, але процес запобігання екологічних проблем необхідно здійснювати на рівні кожного підприємства. Використання лише жорстких адміністративних методів і примусу не може впливати на екологічну ситуацію в повному обсязі. З огляду на зазначене лише ініціативна й результативна діяльність економічних суб'єктів, спрямована на досягнення їхніх екоєфективних програм, може привести до глобального поліпшення стану навколишнього середовища.

Метою цього дослідження є проблеми радикальної перебудови відносин між виробництвом і навколишнім середовищем – за допомогою формування на підприємстві систем екологічного менеджменту, а також визначення екоєфективних програм для поліпшення стану навколишнього середовища.

Система менеджменту призначена для інтеграції різних підрозділів підприємства в єдине ціле й забезпечення погодженості їх функціонування; визначає завдання та сферу відповідальності не тільки управлінського персоналу, але й кожного працівника підприємства, незалежно від його посади та професійної спеціалізації. Система менеджменту забезпечує досягнення стратегічних цілей підприємства.

Узгодження системи екологічного менеджменту з екологічними стандартами. Під час створення на підприємстві системи екологічного менеджменту, звичайно, враховуються певні екологічні стандарти, що були раніше розроб-

лені спеціалізованими установами.

Система стандартів ISO 14000, на відміну від багатьох інших природоохоронних стандартів, орієнтована не на кількісні параметри (об'єм викидів, концентрації речовини і т.п.) і не на технології (вимога використовувати або не використовувати певні технології, вимога використовувати "якнайкращу доступну технологію"). Основним предметом ISO 14000 є система екологічного менеджменту – environmental management system, EMS). Типові положення цих стандартів полягають в тому, що в організації повинні бути введені і дотримуватися певні процедури, повинні бути підготовлені певні документи, повинен бути призначений відповідальний за певну область. Основний документ серії - ISO 14000 не містить ніяких "абсолютних вимог" до дії організації на оточуючу середовище, за винятком того, що організація в спеціальному документі повинна оголосити про своє прагнення відповідати національним стандартам. [3, с. 143]. Документи, що входять в систему, можна умовно розділити на три основні групи:

- принципи створення і використання систем екологічного менеджменту (EMS);
- інструменти екологічного контролю і оцінки;
- стандарти, орієнтовані на продукцію.

В трьох названих областях розроблені і розробляються ряд документів.

До принципів екологічного менеджменту відносяться:

1. Системи екологічного менеджменту (EMS) - специфікації і керівництво по використанню;
2. EMS - Загальні керівництво за принципами, системами і методами;
3. Керівництво за визначенням "початкового рівня" екологічної ефективності підприємства. Повинне використовуватися перед створенням формальної системи екологічного менеджменту [5, с. 441]

Отримання сертифікації в системі ISO 14000 може виявитися необхідним для українських підприємств, що працюють або планують збут про-

дукції на зовнішніх ринках. Оскільки зараз національна інфраструктура сертифікації знаходиться на початковій стадії розвитку, то такі підприємства схильні запрошувати іноземних аудиторів. Крім дорожнечі послуг, що надаються, зарубіжні аудитори часто незнайомі з вимогами українського екологічного законодавства.

Тому в найближчому майбутньому представляється доцільним зробити наступні кроки:

- популяризація ISO 14000, у тому числі через публікацію україномовного тексту стандартів;
- популяризація основних принципів екологічного аудиту промислових підприємств;
- підготовка фахівців-аудиторів;
- розвиток нормативної бази по екологічному аудиту;
- упровадження національної системи екологічної сертифікації і маркіровки продукції, а як перший крок - офіційне визнання певних систем екологічної маркіровки імпоротної продукції. [1, с. 158]

Організаційне забезпечення екологічного менеджменту.

Необхідними умовами організації системи екологічного менеджменту є розробка екологічної стратегії підприємства й доведення її до всіх співробітників, чітке визначення обов'язків управлінського персоналу, коректне визначення екологічних цілей і завдань, наявність плану досягнення поставлених цілей і завдань, створення служби моніторингу впливу підприємства на навколишнє середовище та змін у чинному законодавстві у сфері природокористування, функціонування системи контролю якості, регулярне проведення екологічного аудиту

Незважаючи на те, що системи менеджменту на різних підприємствах істотно відрізняються одна від одної, існує деякий перелік загальних вимог, яким повинна відповідати будь-яка система менеджменту. По-перше, система менеджменту має бути всеосяжною, тобто охоплювати всі види діяльності

підприємства. Ті сфери, що не можуть контролюватися, мають бути взагалі виключені з виробничої системи, тому що неконтрольована сфера діяльності підприємства чи його структурний підрозділ можуть бути місцем виникнення помилок, нещасних випадків, катастроф. По-друге, необхідно, щоб система менеджменту була зрозуміла для всіх і кожного, адже без чіткого розуміння своєї ролі й обов'язків співробітники підприємства навряд чи зможуть їх виконати. По-третє, система менеджменту має бути відкритою для внесення змін (перегляду основних положень її функціонування), що забезпечить безупинний цикл удосконалення виробничого процесу й підвищення якості продукції, що випускається. По-четверте, необхідно створити ефективну організаційну структуру менеджменту, яка б передбачала наявність вертикалі влади й каналів двостороннього руху інформації (як від керівництва до підлеглих, так і від підлеглих до керівництва). По-п'яте, формування документообігу в системі менеджменту. Документообіг у системі менеджменту призначений для передачі персоналу різного роду роз'яснювальної інформації та забезпечує введення новачків «у курс справи». Основні документи мають бути видані у вигляді рекомендацій, що містять правила здійснення природоохоронних заходів та опис самої системи менеджменту підприємства.

Планування системи екологічного менеджменту.

Екологічний менеджмент призначений для досягнення конкретних природоохоронних цілей підприємства, серед яких виділяють попередження виникнення причин та усунення наслідків техногенних катастроф. Базовою моделлю організації екологічного менеджменту на підприємстві є система всеохопного контролю якості. Основними етапами процесу планування системи екологічного менеджменту на підприємстві можна вважати створення певної структури (або структур) для координації природоохоронної діяльності, зокрема: природоохоронного підрозділу, екологічної служби швидкого реагування, відділу екологічного вдосконалення виробництва, гуртків якості й екологічних гуртків або внутрішньої екологічної інспекції.

Висновки

В екологічному менеджменті основні цілі та відповідні критерії оцінки їх досягнення пов'язані із процесами постійного поліпшення й удосконалення. Послідовне, щорічне поліпшення має досягатися за всіма екологічно значимими аспектами діяльності економічних суб'єктів, де цього дійсно можна досягти. Подібне удосконалення практично неможливо імітувати й фальсифікувати, що, у свою чергу, створює необхідну основу для оцінки екологічного благополуччя економічних суб'єктів. У такий спосіб ефективний екологічний менеджмент забезпечує підприємству кредит довіри у відносинах з усіма сторонами, зацікавленими в його діяльності. У цьому й полягає основна перевага екологічного менеджменту порівняно із традиційним екологічним управлінням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доп. 13-ї щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. – С. 158-159.
2. Потай О.А. Концептуальні засади екологічного менеджменту підприємства / О.А. Потай // Регіональна економіка. – 2008.
3. Семенов В.Ф. Екологічний менеджмент / В.Ф. Семенов. – К.: Лібра, 2004. – 143 с.
4. Васюкова Т.Г. Екологія / Т.Г. Васюкова, О.І. Ярошева. Підручник . – К.: Конкорд, 2009. – 524 с.
5. Огородник М. М., Новак У. П. Тенденції розвитку екологічного аудиту як інструмента системи екологічного менеджменту // Вісник національного університету "Лівівська політехніка". – 2009. – № 647 (76). – С. 440–444.